

УДК 338.48

О. Б. Бурова
*здобувач кафедри економіки підприємства,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Особенности развития сельского зеленого туризма в Херсонской области Украины

У статті розкрито сутність та форми сільського туризму. Досліджено ресурсний потенціал сільських територій Херсонської області як передумови розвитку зеленого туризму. Визначено основні проблеми розвитку сільського зеленого туризму та запропоновано заходи щодо їх вирішення.

Ключові слова: сільський зелений туризм, агротуризм, ресурсний потенціал сільських територій.

О. Б. Бурова
*соискатель кафедры экономики предприятия,
Национальный университет биоресурсов
и природопользования Украины*

Особенности развития сельского зеленого туризма в Херсонской области Украины

В статье раскрыты сущность и формы сельского туризма. Исследован ресурсный потенциал сельских территорий Херсонской области как предпосылки развития зеленого туризма. Определены основные проблемы развития сельского зеленого туризма и предложены меры по их решению.

Ключевые слова: сельский зеленый туризм, агротуризм, ресурсный потенциал сельских территорий.

O. Burova
*Competitor of the Department of Enterprise Economics
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine*

The Features of Development of Rural Green Tourism in Kherson Region of Ukraine

The essence and forms of rural tourism are analyzed in the article. The resource potential of Kherson region rural territories as pre-conditions of green tourism developing is studied. The problems of development of rural green tourism are singled out; the measures on their decision are offered.

Keywords: rural green tourism, agrarian tourism, resource potential of rural territories.

Постановка проблеми

Одним із перспективних напрямів розвитку туристичної галузі є сільський зелений туризм. Центральним суб'єктом в організації відпочинку на селі виступає родина, яка проживає в селі, здійснює основну діяльність, пов'язану з веденням особистого селянського господарства, та побічну – із використанням майна цього господарства для надання послуг у сфері зеленого туризму, а саме:

забезпечення відпочивальників житлом, харчуванням, ознайомленням із місцевою культурою та традиціями [4]. Однак на сьогодні в Україні існує низка проблемних питань щодо розвитку сільського туризму як на регіональному, так і на державному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вагомий внесок у дослідження проблем сільського зеленого туризму, зробили такі відомі українські вчені, як: В. П. Васильєв [3], І. П. Гаврилишин, В. В. Гловацька [1], М. І. Долішній, О. Ю. Єрмаков [2], Д. Ф. Крисанов, Т. А. Пінчук [4], С. І. Попович, М. М. Рутинський, В. В. Юрчишин [8] та інші. Однак необхідно більше уваги приділити вивченню особливостей розвитку сільського туризму в Україні та її регіонах.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Незважаючи на дослідження вчених у сфері розвитку сільського зеленого туризму, залишається багато питань щодо формування засад його ефективної організації та управління. Невирішення цих завдань може призвести до негативного впливу на розвиток і популяризацію цього виду туризму в Україні.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження особливостей розвитку сільського зеленого туризму в Херсонській області України.

Вклад основного матеріалу дослідження

Протягом останнього десятиріччя на Херсонщині, як і в Україні в цілому, формується розуміння сільського зеленого туризму як форми відпочинку міського населення в селі з широкими можливостями використання природно-ресурсного, економічного, соціального та культурно-духовного потенціалу. Дуже часто такі поняття, як «сільський туризм», «зелений туризм», «агротуризм», «екотуризм» вживають як синоніми. Проте між ними існує різниця, адже за змістовним наповненням поняття «сільський туризм» значно ширше ніж «агротуризм» і «екотуризм», які є лише його організаційними формами.

При цьому, агротуризм має дещо спільне з екотуризмом, а саме – відповідає критеріям екологічності, тобто сприяє охороні природи, збереженню природних пам'яток тощо. Агротуризм має й іншу мету – пропонує перебування в аграрному підприємстві, агрооселі та вивчення сільського життя, або просто відпочинок у мальовничій місцевості, тоді як екотуризм зосереджений на активному вивченні природи та, найчастіше, активних подорожах.

Найголовнішими перевагами цих видів туризму є відпочинок у селі, споживання екологічно чистої продукції, ознайомлення з місцевими традиціями та культурою (табл.). При цьому підкреслимо, що сільський та агротуризм взаємодоповнюють один одного, проте можуть розвиватися окремо. Агротуристич-

Таблиця

Головні принади сільського, аграрного та екологічного туризму

Сільський зелений туризм	Агротуризм	Екотуризм
сільський спосіб життя; природне середовище; місцева культура; традиційна архітектура; участь у місцевих культурних подіях	сільськогосподарські заняття; споживання екологічно чистих продуктів харчування; участь у сільськогосподарських роботах; догляд за тваринами	цінності природного середовища; етнографічні об'єкти; «зелені школи»; активні туристичні заняття без шкоди для довкілля

Джерело: [1, с. 15]

ною діяльністю займаються насамперед фермерські господарства та агрооселі.

У Херсонській області у 2011 р. із загальної кількості 2064 фермерських господарств лише 20% можуть надавати послуги аграрного туризму. Сезон відпочинку – травень-вересень, у тому числі високий сезон – червень-серпень. Середній прибуток фермерських господарств від агротуризму становить 20-25 тис. грн. на рік. Великий ресурсний потенціал фермерських господарств і великотоварних сільськогосподарських підприємств, залучених до туристичної діяльності, проявляється переважно через продовольче забезпечення рекреантів; організацію відпочинку на власних базах відпочинку на узбережжі. Так, сільськогосподарським підприємствам на пайових умовах або повністю належить 9,5% баз відпочинку. Однак цю діяльність власне до агротуризму віднести складно.

Агрооселі, поряд з іншими видами діяльності, також надають послуги аграрного туризму. Середній прибуток від агротуризму становить 2-3 тис. грн. на рік. Близько 25,0% домогосподарств приморських поселень займається постачанням продуктів як для організованих, так і неорганізованих туристів. Від реалізації кулінарної продукції виручка досягає 50-800 грн. на добу. Загальну кількість агроосель, які надають агротуристичні послуги, визначити досить важко, оскільки більшість із них не декларує свою діяльність.

Слід відмітити також, що для розвитку сільського зеленого туризму Херсонщина має всі передумови, тобто наявний ресурсний потенціал сільських територій. Вона характеризується унікальним для степової зони комплексом природно-кліматичних умов і наявністю рекреаційного потенціалу. Клімат, просторі піщані пляжі (протяжність морських пляжів перевищує 200 км), наявність лікувальних грязей, термальних джерел сприяють розвиткові рекреаційної діяльності різного напрямку. В організації відпочинку, зокрема дитячого, особлива роль належить водним об'єктам. Можливість займатися різноманітними видами спорту, риболовлю, мікрокліматичний комфорт (наявність протягом півроку теплих сонячних днів), естетична дія берегових мальовничих ландшафтів – усе це сприяє тому, що водою цілком можна вважати природними оздоровницями.

У Херсонській області сформувався досить значний санаторно-курортний комплекс, що нараховує 229 курортно-рекреаційних закладів ємністю 34,1 тис. ліжок (Генічеський район – 84, Голопристанський – 53, Скадовський – 53, Каланчацький – 26 та ін.). Зокрема, у 2011 р. функціонувало 12 санаторіїв і пансіонатів із лікуванням на 2,8 тис. місць, 48 будинків і пансіонатів відпочинку на 10,8 тис. місць, 7 санаторіїв-профілакторіїв на 0,7 тис. місць, 161 базу відпочинку на 19,8 тис. місць, а також 515 дитячих оздоровчих таборів на 15740 місць [5, с. 448].

Відомо, що масовим і доступним видом організованого відпочинку школярів є проведення літніх канікул в оздоровчих таборах. Найбільше їх працювало влітку 2011 р. в Скадовському (24 од. на 8378 ліжок), Генічеському (16 од. на 5890 ліжок) та Голопристанському районах (2 од. на 600 ліжок), із загальною кількістю відпочивальників – 71,6 тис. дітей і підлітків (40% усіх дітей 7-16 років), причому 37,2 тис. відпочивали поза містом [5, с. 449].

На площі 360 га Арабатської Стрілки формується єдиний у Європі сучасний медичний комплекс – «InterMedikalEkoCity», який буде приймати на лікування, реабілітацію та оздоровлення близько 1000 пацієнтів щорічно. Передбачена наявність персоналу центру – 7,2 тис. осіб, а крім оздоровчих і лікувальних закладів, увійде до складу ще й медичний коледж. Основною його спрямованістю буде лікування дітей, хворих на церебральний параліч. Цей проект внесено до стратегічно важливих у Херсонській області та у 2013 р. виділено з державного бюджету 8 млн. грн. на розвиток відповідної інфраструктури. Одночасно прибе-

режну смугу м. Скадовська в межах західної частини міста та оздоровчої місцевості Цукури займе курортна територія державного значення, а природну територію Голопристанського району буде оголошено курортом місцевого значення.

Відзначимо, що територією області проходять понад 20 туристичних, а також прокладено безліч пішохідних маршрутів. Регіон має численні об'єкти туризму, основні з них □ у містах Херсон, Генічеськ, Скадовськ, заповіднику Асканія Нова. Можна відвідати острови Джарилгач і Бірючий, подорожувати Тендрівською, Джарилгацькою та Ягорлицькою затоками, Кінбурнською косою. Для туристів бюро подорожей і екскурсій із 2013 р. пропонує різноманітні екскурсійні програми, що проводяться в біосферних заповідниках всесвітнього значення «Чорноморський» і «Асканія-Нова» ім. Ф. Фальц-Фейна, по дорогах авторалі «Чумацький шлях», туристичних маршрутах: «Херсон – місто двох віків», «Замки Трубецьких», «Винна карта Херсонщини», «Олешківська Січ», «Оазис у степу» тощо. Щорічно можна відвідати відомі міжнародні фестивалі «Таврійські ігри» (м. Каховка) і «Чорноморські ігри» (м. Скадовськ) [3, с. 14].

Слід зазначити, що біосферний заповідник «Асканія-Нова» Чаплинського району Херсонської області – це єдина в Європі ділянка первозданного степу, що простягається на 11 тис. га. Екзотична флора і фауна заповідника представлена 3800 видами, з них понад 117 – зникаючі. Багато років тому він здобув славу перлини степового краю на півдні України, у 2008 р. став переможцем акції «Сім природних чудес України», а у 2009 р. – представляв Україну у Всесвітньому конкурсі «Сім нових чудес природи» [5, с. 449].

Унікальне творіння природи Коса Арабатська Стрілка є екологічно чистою зоною тому, що навколо немає жодного промислового підприємства. Вона – найдовша в Європі піщана коса – має довжину 80 км і ширину від 700 м до 8 км. У літній період вода навколо прогривається до 28 градусів, 90% сезону – сонячні дні. Озеро-море Сиваш на заході Азовського моря славиться своїми цілющими чорними грязями, лікувальними розсолами, термальними джерелами. Уже 7 років як відремонтовані основні дороги, триває розбудова інфраструктури Арабатської коси, тобто створюються всі умови для відвідування її туристами.

Привертають увагу численні шедеври храмового мистецтва, які становлять скарбницю світової культури, в тому числі храми міста Херсону – Катерининський (місце поховання князя Г. Потьомкіна), Успенський, Свято-Духівський собори, церков Різдва Пресвятої Богородиці, Святої Олександри, Грецька Церков та інші. Проте вищезазначений ресурсний потенціал сільських територій регіону на сьогодні недостатньо використовується, зокрема у структурі сільського туризму.

Сільське населення регіону здатне отримувати реальні доходи у сфері сільського туризму від таких видів діяльності, як: облаштування туристичних маршрутів; облаштування й експлуатація стоянок для туристів; робота гідом чи екскурсоводом; транспортне обслуговування туристів; егерська діяльність (полювання, аматорське та спортивне рибальство); прокат туристичного спорядження; послуги приймання туристів; кулінарні послуги; підготовка культурних програм; народні промисли; виробництво та реалізація туристам екологічно чистих продуктів харчування, ягід та грибів тощо.

У контексті цього, сільський зелений туризм справляє позитивний вплив на відродження, збереження та розвиток місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини. Проявляючи інтерес до цих надбань народної культури, нерідко саме мешканці міст, які відпочивають у селі, розкривають місцевим жителям справжню цінність культурних пам'яток і таким чином сприяють їх збереженню.

Слід зазначити, що успішна діяльність у сфері сільського зеленого туризму залежить не тільки від облаштування садиби, а й, насамперед, від особистого гостинного підходу до кожного туриста, адже приємна атмосфера сприятиме зменшенню недоліків у послугах і залишить приємні спогади та враження від перебування. При цьому власники сільських садиб повинні усвідомлювати відповідальність, яку беруть на себе, організовуючи відпочинок у своїх оселях. Адже неякісне обслуговування може назавжди відбити в клієнта бажання відпочивати в селі.

Водночас виявлені проблеми розвитку сільського туризму, серед яких основними є: обмеженість і нерівність доступу власників до ресурсів (землі, приміщень, кредитів); складність залучення фінансових ресурсів та інвестицій, відсутність довгострокового кредитування, нерозвиненість небанківського сектору фінансових послуг; малоефективна політика державного фінансування та кредитування цієї сфери, брак стартового капіталу й обігових коштів; складна система оподаткування, значний податковий тиск і тінізація економіки; недостатній інформаційно-рекламний супровід туристичної діяльності на внутрішньому й, особливо, зовнішньому ринках; неефективність існуючої інфраструктури підтримки сільського туризму.

Відсутність науково обґрунтованих рекомендацій щодо раціонального використання природних територій курортів, їх моніторингу та прогнозування розвитку; низька ефективність діючих механізмів заохочення до будівництва та реконструкції агроосель, сільських садиб зеленого туризму; недостатність зусиль органів державної та місцевої влади щодо пошуку платоспроможних інвесторів, неузгодженість дій адміністративних підрозділів і бюрократичні перепони в процесі затвердження проектів, виділення земельних ділянок, будівництва об'єктів сільського туризму, дозвілля та розваг, інфраструктури з обслуговування рекреаційної діяльності тощо заважають розвиткові цього виду туризму.

Висновки

Таким чином, першочерговими організаційно-економічними та соціальними заходами в цьому напрямі є створення сприятливих умов для ефективного використання ресурсного потенціалу в сфері сільського, аграрного та екологічного туризму, підвищення міжнародного іміджу, зростання обсягу інвестицій у реконструкцію пам'яток історії та культури, об'єкти туристичної інфраструктури, поліпшення якості та забезпечення конкурентоздатності туристичних пропозицій на світовому туристичному ринку, за рахунок цього очікується підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, створення нових робочих місць і підвищення доходів селян, збільшення обсягів фінансування у розвиток соціальної інфраструктури села, якісне та кількісне покращення соціальних послуг на сільській території регіону, істотне збільшення надходжень від туризму до обласного та місцевих бюджетів. Така діяльність сприятиме соціально-економічному розвитку сільських територій у цілому, зокрема диверсифікації сільськогосподарського виробництва, що є основою для подальших досліджень.

Література

1. Гловацька В. В. Сільський зелений туризм : сутність, функції, основи організації / В. В. Гловацька // Економіка АПК. – 2006. – № 10. – С. 148-156.
2. Єрмаков О. Ю. Розвиток сільського туризму як важливий напрям диверсифікації аграрної економіки / О. Ю. Єрмаков // Таврійський науковий вісник. – 2008. – Вип. 58. – С. 153-156.
3. Інформаційні матеріали з питань розвитку сільського зеленого туризму (поради сільському населенню) / [упоряд. В. Васильєв, М. Осипова]. – К.: ООСДС «Центр розвитку та правової підтримки села», 2008. – 52 с.

4. Пінчук Т. А. Агротуризм як форма підприємництва у сільській місцевості [Електронний ресурс] / Т. А. Пінчук. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vcndtu/.../17.htm

5. Путешествие по Херсонщине : Энциклопедия-путеводитель / [заг. ред. О. Алеферко]. – Херсон : Наддніпряночка, 2008. – 300 с.

6. Сільський зелений туризм – пріоритетна сфера розвитку туризму у період економічної кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uzhgorod.net.ua/news/34499>

7. Статистичний щорічник Херсонської області за 2011 рік. – Стат. зб. / Головне управління статистики у Херсонській області [за ред. В. А. Вознюка]. – Херсон, 2012. – 518 с.

8. Юрчишин В. В. Основи маркетингу сільського туризму / В. В. Юрчишин // Туризм сільський зелений (спецвипуск). 2002. № 2. С. 23-30.

УДК 331.101.68

Л. Д. Гармідер
кандидат економічних наук,
Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля

Формування пріоритетних стратегічних напрямів розвитку кадрового потенціалу торговельного підприємства

У статті досліджено методичні підходи до стратегічного управління персоналом. Запропоновано типологію стратегічного вибору розвитку кадрового потенціалу торговельного підприємства з урахуванням концепції життєвого циклу.

Ключові слова: кадровий потенціал, матриця, розвиток, життєвий цикл, стратегія.

Л. Д. Гармідер
кандидат економічних наук,
Днепрпетровский университет имени Альфреда Нобеля

Формирование пріоритетных стратегических направлений развития кадрового потенциала торговых предприятий

В статье исследованы методические подходы к стратегическому управлению персоналом. Предложена типология стратегического выбора развития кадрового потенциала торгового предприятия с учетом концепции жизненного цикла.

Ключевые слова: кадровый потенциал, матрица, развитие, жизненный цикл, стратегия.

L. Garmider
Ph.D, Associate Professor of the Marketing Department,
Alfred Nobel University, Dnipropetrovsk

Priority strategic directions formation of staff potential development of trading enterprises

In the article the methodical approaches of strategic staff management are explored. The typology of strategic choice of staff potential development of the trading enterprises taking into account conception of life cycle is offered.